

so 1/6, 19³⁰ hod.

Žďár nad Sázavou

zámek, Oválný freskový sál v prelatuře

Simona Šaturová

soprán

Zemlinského kvarteto

František Souček, Petr Střížek

housle

Petr Holman

viola

Vladimír Fortin

violoncello

program

Bedřich Smetana (1824–1884)

Večerní písně (výběr, úprava Martin Wiesner)

Kdo v zlaté struny zahrát zná

Nekamenujte proroky

Hej, jaká radost v kole

Antonín Dvořák (1841–1904)

Písně milostné op. 83 (výběr, úprava Aleš Březina)

Nad krajem vévodí lehký spánek

V té sladké moci očí tvých

Leoš Janáček (1854–1928)

Mládí (úprava Kryštof Mařatka)

Allegro (1. věta)

Moravská lidová poezie v písních
(výběr, úprava Vladimír Godár)

Láska

Obrázek milého

Budíček

Mládí (úprava Kryštof Mařatka)

Andante sostenuto (2. věta)

Bohuslav Martinů (1890–1959)

„Thésée, je respire une dernière fois...“

árie Ariadny z opery Ariadna H 370 (úprava Martin Wiesner)

Leoš Janáček

Mládí (úprava Kryštof Mařatka)

Vivace (3. věta)

Bedřich Smetana

„Kdybych se co takového...“

árie Mařenky z opery Prodaná nevěsta

(úprava Martin Wiesner)

Leoš Janáček

Mládí (úprava Kryštof Mařatka)

Allegro animato (4. věta)

Antonín Dvořák

„Měsíčku na nebi hlubokém“

árie Rusalky z opery Rusalka op. 114

(úprava Martin Wiesner)

Program byl vytvořen v úzké spolupráci umělců a dramaturga Aleše Březiny; většina dnes uváděných kvartetních úprav je zcela nových a vznikla na objednávku našeho festivalu. Program zazněl v předpremiéře v dubnu v belgickém Mechelenu v rámci festivalu Lunalia a celoevropského projektu České sny, dnes má svou oficiální festivalovou premiéru.

Tématem 29. ročníku festivalu *Concentus Moraviae* jsou metamorfózy, jedna ze stěžejních kategorií hudební tvorby a jejího vnímání ze strany posluchačů. V roce 200. výročí narození Bedřicha Smetany prozkoumáme nejen původní podobu skladeb zakladatele české hudby a jeho současníků, ale také dobovou praxi upravování skladeb pro větší obsazení do komorní podoby od sólového klavíru až po malý soubor. Naprostá většina tehdejších milovníků klasické hudby totiž mohla důvěrně poznat tyto skladby spíše z domácího muzicírování právě v takových úpravách. Znalost tohoto repertoáru pomáhaly rozšiřovat také různé výběry, úpravy a potpourri, které sehrály v době před vynálezem reprodukované hudby zásadní roli pro jeho šíření.

Aleš Březina, dramaturg

Písně a árie a jedno komorní dílo českých skladatelů dnes zazní v úpravách pro doprovod smyčcového kvarteta. Podobné transkripce byly vždy běžné, napomáhaly popularizaci a propagaci děl mezi publikem, skladatelé, jimž se trochu nelichotivě někdy říká „aranžéři“, tak objevovali nové možnosti daného materiálu.

Roku 1859 vyšla tiskem sbírka *Večerní písně Vítězslava Háлка* (1835–1874), která obsahovala přes šedesát básní inspirovaných milostným vztahem k básníkově příští manželce. Jistě není náhoda, že prostá lyrika, charakterem odpovídající lidové poezii, zaujala téměř současně dva naše přední skladatele.

Bedřich Smetana (1824–1884) se písňové tvorbě věnoval pouze výjimečně, jeho hlavní doménou byla opera. Pětidílný cyklus *Večerní písně* na verše Vítězslava Háлка z roku 1879 tak tvoří v jeho díle vzácný solitér. Poprvé byly uvedeny 4. ledna 1880 v Praze, sólisty byli barytonista Josef Lev a sopranistka Marie Sittová, na klavíru je doprovázel Emanuel Chvála. Smetana volil mezi Hálkovými básněmi ty, které souzněly s jeho životními osudy a kompozičním založením.

Cyklus *Večerních písní Antonína Dvořáka* (1841–1904) zahrnuje dvanáct písní. Se Smetanovým výběrem se shoduje v případě jediné básně, „Mně zdálo se, žes umřela“. Dvořákův cyklus vznikl postupně pravděpodobně od roku 1876 a prošel několika revizemi. Sám skladatel upravil dvě z písní („Mně zdálo se“ a „Já jsem ten rytíř“) pro orchestr, prvním interpretem této jejich podoby se stal 6. prosince 1882, jako v případě Smetanova cyklu, opět Josef Lev. Rovněž Dvořákův písňový cyklus *Písně milostné* prošel několika proměnami. Východiskem byl cyklus Cypřiše na slova Gustava Pfliegera-Moravského, který vznikl kolem roku 1860. Výběr z nich vyšel roku 1882 tiskem jako *Čtyři písně* op. 82, osm písní pak následovalo roku 1888 jako *Písně milostné* op. 83. Cypřiše se staly také základem stejnojmenného smyčcového kvartetu. Pozdější posuzovatelé Písní milostných litovali, že „Dvořák nevyžil svou hudební potenci v písních literárně cennějších“; Dvořákovi však prostá naivita předlohy, blížící se duchem lidové poezii, umožnila rozvinout hudební lyrismus, který je pro něj typický.

„Umělecká struktura lidové písně... Kolik tu lidstva, kolik pokolení ji budovalo! Kolik jest národní práce na nápěvku mluvy, oč jest jí více na typech národních písní,“ napsal **Leoš Janáček** (1854–1928) roku 1911. Sám se věnoval sběru lidových písní a podílel se na jejich edicích. Kromě vědeckého zájmu o moravský folklor našly jeho prvky vyjádření v Janáčkově osobitém hudebním stylu, ve svých zpracováních lidových písní zachovává jejich prostotu. Sbírkou *Moravská lidová poezie v písních* z roku 1908 je výběrem z těch, které Janáček v devadesátých letech 19. století zapsal společně s národopiscem Františkem Bartošem.

Janáčkův dechový sextet *Mládí* vznikl v roce skladatelových sedmdesátin a dočkal se vzápětí tří uvedení. Premiéra se uskutečnila 21. října 1924 v Brně, poněkud nevydařená pro technický defekt na klarinetu, pražská premiéra následovala 23. listopadu a 2. prosince došlo v Brně k rehabilitaci nepovedené premiéry. Jak napovídá název *Mládí*, je skladba reminiscencí na skladatelovo dětství na Hukvaldech, na období, kdy byl fundatistou v augustiniánském klášteře v Brně – ve třetí větě využil vlastní skladby „Pochod modráčků“, jak se říkalo chovancům podle jejich obleku. Skladatel **Kryštof Mařatka** (*1972)

převvedl sazbu dechových nástrojů do smyčců, a vytvořil tak Janáčkův „třetí smyčcový kvartet“.

Pokud nepočítáme přepracování *Řeckých pašijí*, je jednoaktová *Ariadna* posledním jevištním dílem **Bohuslava Martinů** (1890–1959). Vznikla během jednoho měsíce na jaře roku 1958. Předlohou byla hra francouzského dramatika Georgese Neveuxe *Voyage de Thésée* (Théseova pout). Antický námět o opuštěné Ariadně byl umělecky využit mnohokrát; zpracování Martinů je výjimečné tím, že velká Ariadnina árie zabírá téměř třetinu celé opery. Premiéra se konala 2. března 1961 v Gelsenkirchenu, u nás ji poprvé uvedlo rok nato Operní studio Janáčkovy akademie múzických umění.

Prodaná nevěsta Bedřicha Smetany a *Rusalka* Antonína Dvořáka jsou národními hudebními poklady, které není třeba blíže představovat. Sebevědomá Mařenka, která svého Jeníka nakonec získá, a nešťastná nymfa, jež za svou touhu stát se člověkem musí bolestně zaplatit, jsou nejkrásnější sopránové role české opery.

Vlasta Reittererová

Simona Šaturová je velmi žádanou interpretkou mozartovských postav a repertoáru období italského belcanta a rovněž renomovanou koncertní pěvkyní. K vrcholům posledních sezon patří spolupráce

s Vídeňskou filharmonií a Herbertem Blomstedtem, s Tokyo Symphony Orchestra, Mnichovskou filharmonií a Krzysztofem Urbanskim, s Luzerne Festival Orchestra, Vídeňskými symfoniky a Andrésem Orozco-Estradou, s Orchestra del Maggio Musicale Fiorentino a Jurajem Valčuhou, s Bostonskými symfoniky a Charlesem Dutoitem na Tanglewood Music Festival, koncertní turné s Bamberskými symfoniky pod vedením Jakuba Hrůšy a uvedení Mozartovy trilogie (Mozart – Da Ponte) v Théâtre Royal de la Monnaie v Bruselu, v níž zpívala Donnu Annu (Don Giovanni) a debutovala jako Hraběnka Almaviva (Figarova svatba).

Koncertní a operní produkce ji zavedly do do Semperovy opery v Drážďanech, Aaltova divadla v Essenu, Divadla na Vídeňce, Teatro Colón v Buenos Aires, Théâtre du Châtelet v Paříži, Opéra de Monte-Carlo, Opera Frankfurt, do pražského Národního divadla, Megaronu v Aténách, newyorské Carnegie Hall, Konzerthausu a Musikverein u ve Vídni, Tonhalle Zürich, Suntory Hall v Tokiu, Herkules-Saal v Mnichově, dále na festivaly v Salcburku, Oregonu, Edinburghu nebo Lucernu, a ke spolupráci s dirigenty jako Christoph Eschenbach, Fabio Luisi, Ādám Fischer, Iván Fischer, Tomáš Netopil, Antonello Manacorda, Tomáš Hanus, Jukka-Pekka Saraste, Manfred Honeck, Christopher Hogwood, Sir Neville Marriner ad.

Bohatá je také její diskografie. Nahrává pro labely Supraphon, Sony BMG, Orfeo, Accentus, Hänssler Classics, Carus Verlag ad. Ve filmu *Il Boemo*, vítězném snímku Českého lva za rok 2022, propůjčila hlas primadonně Caterině Gabrielli.

Simona absolvovala bratislavskou konzervatoř, pěvecké vzdělání dále prohlubovala u Ileany Cotrubas a Margreet Honig, se kterou spolupracuje dodnes. Je držitelkou Ceny Nadace Charlotty a Waltera Hamelových a ceny Thálie.

Zemlinského kvarteto již od svého založení v roce 1994 navazuje na bohatou tradici české kvartetní školy. V roce 2010 se stalo vítězem mezinárodní soutěže smyčcových kvartet ve francouzském Bordeaux, je také laureátem mezinárodních soutěží smyčcových kvartet v kanadském Banffu, v Praze a v Londýně, kde zároveň získalo Cenu publika. Soubor též zvítězil na dalších soutěžích v Čechách i na Slovensku (Beethovenův Hradec, New Talent Bratislava, Cena hudobnej kritiky Žilina a Mezinárodní soutěž Nadace B. Martinů Praha). V roce 2005 byla kvartetu udělena Cena Českého spolku pro komorní hudbu a v roce 2009 cena Nadace Alexandra Zemlinského ve Vídni.

Zemlinského kvarteto pravidelně koncertuje v České republice i v zahraničí (Německo, Rakousko, Francie, Itálie, Švýcarsko, Belgie, Španělsko, Velká Británie, Irsko, Bulharsko, Maďarsko, Slovensko, Kanada, USA, Brazílie, Jižní Korea); vystoupilo např. ve Wigmore Hall v Londýně, v Cité de la Musique v Paříži, v Library of Congress ve Washingtonu, v Seoul Arts Center v Jižní Koreji. Jeho repertoár tvoří více než 200 děl předních českých i světových skladatelů a zahrnuje také nové kompozice současných autorů. Soubor vytvořil množství nahrávek pro Český rozhlas včetně kompletního kvartetního díla F. X. Richtera. Jednotliví členové Zemlinského kvarteta se věnují také sólové hře – jsou držiteli cen z prestižních mezinárodních soutěží (soutěž L. Spohra Weimar, Concertino Praga, soutěž Rotary Clubu Norimberk, Beethovenův Hradec, Kocianova houslová soutěž aj.).

Kdo v zlaté struny zahrát zná

jej ctěte víc než sebe,
neboť vás tak bůh miloval,
že poslal vám ho s nebe.
Hrozné, když bůh neourodou
a morem trestá přísně;

však ze všech trestů největší,
když národ nemá písně.
Ten národ ještě nezhybnul,
dokud mu věštec zpívá,
a píseň v nebi zrozená
i ve smrt život vlívá.

Nekamenujte proroky.

Neb pěvci jsou jak ptáci:
kdo hodil po nich kamenem,
k těm víc se nenavrací.

Soud boží na se národ zve,
jenž pěvce své ctít neví,

a nejstrašnější kletbou jest,
když bůh odejmul zpěvy.

Jeť srdce pěvců nejčistší
a všeho hněvu prosté,
a co vám zpíval od srdce,
to ve svém srdci noste.

Hej, jaká radost v kole

a v náručí mít holku!
Pojď' bledý hochu tančit,
já dám ti zahrát polku.

Aj, bledý hoch se zachvěl,
jak mráz by mu vjel v oudy,
a po těch bledých tvářích
mu tekly slzí proudy.

Nad krajem vévodí lehký spánek

jasná se rozpjala májová noc;
nesmělý krade se do listí vánek,
s nebes se schýlila míru moc.
Zadřímlo kvítí, potokem šumá
tišeji nápěvů tajemných sbor.
Příroda v rozkoši blaženě dumá,

neklidných žvlů všad
utichl vzpor.
Hvězdy se sešly co naděje světla,
země se mění na nebeský kruh.
Mým srdcem, v němžto kdys
blaženost kvetla,
mým srdcem táhne
jen bolesti ruch!

V té sladké moci očí tvých

jak rád, jak rád bych zahynul,
kdyby mě k životu jen smích
rtů krásných nekynul.
Však tu smrt sladkou

zvolím hned
s tou láskou,
s tou láskou ve hrudí:
když mě jen ten tvůj smavý ret
k životu probudí.

Láska

Ej lásko, lásko, ty nejsi stálá,
jako voděnka mezi brehama.

Voda uplyne, láska pomine
jako lísteček na rozmarýně.

Obrázek milého

Šla děvečka do haječka,
do zeleného,
potkala tam malerečka
černookeho.

„Malerečku černooky,
pěkně tě prosim,

vymaluj mi obrazeček,
co v srdci nosim.

Nemaluj mi, malerečku,
svateho Jana,
vymaluj mi, malerečku,
meho galana.“

Budíček

Ked' sem přišel, milá ešče spála,
budíť sem ju, aby hore stała,

budíť sem ju na obě dvě líčka:
stávaj hore, sivá hoľubička!

**Thésée, je respire
une dernière fois**

avant d'avoir la force
de te dire adieu.

J'aurais eu de toi un jour
et une nuit
sans ombre et sans regret.

Si les autres jours,
si les autres nuits
ne doivent pas être les mêmes,
je préfère te voir partir,
partir, partir, et mourir ah!
Loin de toi et loin d'ici!
Car demain moi aussi
je serai loin.

Ah!

Thésée, je respire une
dernière fois
avant d'avoir la force
de te dire adieu.

Mais demain, moi aussi,
j'irais, j'irais.

Où irai-je? Où irai-je?

Demain je serai loin.

Je vais chercher un rocher,
où pas un bateau ne passe.

Je ne veux plus voir,
une voile sur l'horizon.

O! Jamais, jamais ce ne sera
la tienne.

Jamais.

Thésée, naposledy se
nadechnu,
abych měla sílu
dát ti sbohem.

Daroval jsi mi jeden den
a jednu noc
bez stínu a bez lítosti.

Jestli se ty další dny
a další noci
nemají těm prvním podobat,
raději odjed', odjed',
odjed' a zemři, ach!

Daleko od tebe sama
a daleko odsud!

Protože zítra i já budu daleko.

Ach!

Thésée, naposledy se
nadechnu,
abych měla sílu
dát ti sbohem.

Ale zítra já také
odejdu, odejdu.

Kam půjdu? Kam půjdu?

Zítra budu daleko.

Půjdu hledat skalní útesy,
kudy žádná loď neprojede.

Už nikdy nechci vidět,
plachtu na obzoru.

Ach! Nikdy, nikdy to nebude tvá
plachta.

Nikdy.

Si je dois mourir,
je mourrai heureuse,
car celui, que j'aurai aimé,
c'est roi Thésée.
Adieu, Thésée, adieu!

A jestli musím zemířt,
zemřu šťastná,
protože ten, koho jsem milovala,
byl král Théseus.
Adieu, Théseus, adieu!

**Kdybich se co takového
o tobě dověděla,**
krutou pomstychtivou zlobou
na tě bych zanevřela.

Tedy pověz mi, můj Jeníčku,
proč jsi se tak rozhněval,
že jsi domov svůj opustil
a milence výhost dal?
Pověz mi Jeníčku.

Měsíčku na nebi hlubokém,
světlo tvé daleko vidí.
Po světě bloudíš širokém,
díváš se v příbytky lidí.

Zasvit' mu do daleka,
zasvit' mu,
řekni mu, řekni,
kdo tu naň čeká.

Měsíčku, postůj chvíli,
řekni mi, kde je můj milý.

O mně-li duše lidská sní,
ať se tou vzpomínkou vzbudí.

Řekni mu, stříbrný měsíčku,
mé že jej objímá rámě,
aby si alespoň chvíličku
vzpomenul ve snění na mne.

Měsíčku nezhasni!